01

02

03

Μαρία Μερτζάνη
Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων

Μαρία Κρινή
Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης – Μουσειολόγος, Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, ΥΠΠΟ

Θεοδώρα Ξενιού
ΠΕ Διοικητικού–Οικονομικού, Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, ΥΠΠΟ

ΣΥΝΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΥΛΗ,

04

06

05

07

08

09

ΔΙΑΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΗ ΜΝΗΜΗ

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΩΝ Μνημείων (ΔΣΑΝΜ) αποτελεί κεντρική υπηρεσία της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή πολιτικής για θέματα που σχετίζονται με τη συντήρηση και την αποκατάσταση κινητών μνημείων, καθώς και του διακόσμου ή των λειτουργικών στοιχείων που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα ακίνητων μνημείων, την εκπόνηση σχετικών μελετών και την έρευνα σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές στον τομέα της συντήρησης και της αποκατάστασης πολιτιστικών αγαθών. Έχει την ευθύνη της εκτέλεσης, του συντονισμού και της επίβλεψης εργασιών συντήρησης αρχαιοτήτων, έργων τέχνης και ιστορικών κειμηλίων, στους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία όλης της χώρας. Παράλληλα, στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης της, συνεπικουρεί το έργο των Εφορειών Αρχαιοτήτων και των Υπηρεσιών Νεωτέρων Μνημείων σε εργασίες ιδιαίτερης σημασίας ή επείγοντος χαρακτήρα, είτε στέλνοντας προσωπικό επί τόπου, είτε αναλαμβάνοντας τη συντήρηση αντικειμένων ή ακόμα και αρχιτεκτονικών διακοσμητικών στοιχείων, τα οποία μεταφέρονται στα εργαστήρια στην Αθήνα. Παρέχει επίσης τεχνικές συμβουλές και οδηγίες και επιβλέπει τις εργασίες που εκτελούνται από τις περιφερειακές μονάδες, με στόχο την ενιαία μεθοδολογία αντιμετώπισης των προβλημάτων συντήρησης.

Η αποστολή της Διεύθυνσης συνοψίζεται στη φράση «Συντηρώντας την ύλη, διατηρώντας τη μνήμη», το μότο μας, και εκφράζει τον ρόλο που η Υπηρεσία διαδραματίζει στο πλαίσιο της διάσωσης, της συντήρησης και της ανάδειξης των μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας.

Σήμερα, η Διεύθυνση συγκροτείται από τέσσερα τμήματα: Μελετών Συντήρησης, Εκτέλεσης Έργων Συντήρησης, Εφαρμοσμένης Έρευνας και Υποστήριξης Λειτουργίας. Η δομή αυτή βασίζεται στην ενότητα κατεύθυνσης των Τμημάτων της, αφού εφαρμόζεται ένα σχήμα συνεργασίας και όχι αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων, προκειμένου να εξυπηρετείται ο σκοπός της.

Το Τμήμα Μελετών Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων είναι αρμόδιο κυρίως για την εκπόνηση μελετών συντήρησης και αποκατάστασης κινητών αλλά και αναπόσπαστων διακοσμητικών και λειτουργικών στοιχείων ακίνητων μνημείων. Γενικά, για την έγκριση των μελετών συντήρησης το Τμήμα είτε εισηγείται τις μελέτες στα Κεντρικά Συμβούλια (Αρχαιολογικό ή Νεωτέρων Μνημείων), είτε αποφασίζει για την έγκρισή τους μετά τη γνωμοδότηση των Τοπικών Συμβουλίων. Το Τμήμα είναι επίσης αρμόδιο για την οργάνωση και τη λειτουργία βιβλιοθήκης όπου είναι αρχειοθετημένες οι προηγούμενες εγκεκριμένες μελέτες, αλλά υπάρχει και πλούσια βιβλιογραφία σχετική με την επιστήμη της συντήρησης και με συναφή γνωστικά πεδία. Συντονίζει, επίσης, την εκδοτική δραστηριότητα της Υπηρεσίας, αλλά και την οργάνωση σεμιναρίων και συνεδρίων με επιστημονικούς φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού, για τη διαρκή ενημέρωση επί των διεθνών εξελίξεων στον τομέα της συντήρησης.

Η εκτέλεση και η επίβλεψη εφαρμογής των εργασιών συντήρησης και αποκατάστασης εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Τμήματος Εκτέλεσης Έργων Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, όπως επίσης και η οργάνωση και η λειτουργία εργαστηρίων κατά κατηγορία υλικού. Σήμερα λειτουργούν στη ΔΣΑΝΜ εργαστήρια συντήρησης τοιχογραφιών, εικόνων, ζωγραφικών έργων τέχνης, ξυλόγλυπτων, ψηφιδωτών, λίθου, μετάλλων, υφάσματος, χάρτου και αρχειακού υλικού, οργανικών ανασκαφικών ευρημάτων, κεραμικών και υάλινων αντικειμένων. Το Τμήμα αναλαμβάνει επίσης την εκτέλεση απαιτητικών και πολύπλοκων έργων με τη μέθοδο της αρχαιολογικής αυτεπιστασίας, αξιοποιώντας τόσο το εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό που διαθέτει όσο και νέα τεχνολογικά μέσα και προχωρώντας στην παραγωγή νέας γνώσης. Έτσι, η ΔΣΑΝΜ σήμερα εκτελεί πλήθος έργων με χρηματοδότηση είτε από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είτε από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ΕΣΠΑ, μερικά από τα οποία παρουσιάζονται στο τεύχος αυτό.

Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής βρίσκεται στον κύριο άξονα του μακροπρόθεσμου σχεδιασμού της Διεύθυνσης. Τα έργα συντήρησης που εκτελούνται σε όλη τη χώρα μειώνουν την τρωτότητα των μνημείων αλλά και βελτιώνουν στην πράξη τη γνώση μας για τις ειδικές συνθήκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το κάθε μνημείο.

Το Τμήμα Εφαρμοσμένης Έρευνας είναι αρμόδιο για την έρευνα σχετικά με την τεκμηρίωση της τεχνολογίας και της παθολογίας των μνημείων, για τον συντονισμό των εφαρμογών μεθόδων και υλικών συντήρησης σε κινητά και ακίνητα μνημεία, καθώς και την οργάνωση ερευνητικών προγραμμάτων που αφορούν σε ειδικά θέματα συντήρησης με ακαδημαϊκά και λοιπά ερευνητικά ιδρύματα του εσωτερικού και του εξωτερικού και την προώθηση των ερευνητικών δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχαιομετρίας. Επίσης, το Τμήμα Εφαρμοσμένης Έρευνας είναι αρμόδιο για την έγκριση δειγματοληψιών από κινητά αντικείμενα και τον διάκοσμο ή τα λειτουργικά στοιχεία ακίνητων αρχαίων, βυζαντινών ή και νεότερων μνημείων.

Το Τμήμα Υποστήριξης Λειτουργίας πλαισιώνει το σύνολο των δραστηριοτήτων της Διεύθυνσης δεδομένου ότι είναι αρμόδιο για τη διοικητική και οικονομική υποστήριξη της λειτουργίας της υπηρεσίας, αλλά και τη διαχείριση θεμάτων του προσωπικού της.

Το ανθρώπινο δυναμικό, το πολυτιμότερο κεφάλαιο της Διεύθυνσης, είναι κυρίως συντηρητές αρχαιοτήτων και έργων τέχνης με υψηλή ειδίκευση και εμπειρία, καθώς και προσωπικό άλλων ειδικοτήτων, όπως εικαστικοί, φωτογράφοι αλλά και διοικητικού–οικονομικού κλάδου. Οι αυξημένες ανάγκες των έργων συντήρησης καλύπτονται και με προσωπικό που απασχολείται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου είτε στα γραφεία και τα εργαστήρια της Αθήνας, είτε σε περιφερειακά έργα που αναλαμβάνει και εκτελεί η υπηρεσία σε όλη την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της η ΔΣΑΝΜ έχει οργανώσει αποστολές στο εξωτερικό (Αίγυπτος, Αλβανία κ.ά.) για τη διάσωση, τη συντήρηση και την προστασία των ελληνικών αρχαιοτήτων. Έχει επίσης αναπτύξει ένα δίκτυο συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς για τη μελέτη νέων υλικών συντήρησης, την αξιολόγηση και πρόταση

01–10
Στιγμιότυπα από το έργο της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων.

βέλτιστων μεθοδολογιών συντήρησης. Διατηρεί συνεργασίες με διεθνείς οργανισμούς, όπως το ICCROM (Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Διατήρησης και της Αποκατάστασης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς) και το ICCM (Διεθνές Συμβούλιο για τη Συντήρηση Ψηφιδωτών).

Επίσης, έχει προμηθευτεί και χειρίζεται έναν πολύτιμο εξοπλισμό τεκμηρίωσης και διερεύνησης των επιφανειών των μνημείων. Ο εξοπλισμός αυτός χρησιμοποιείται για την τρισδιάστατη ψηφιακή αποτύπωση των μνημείων (κινητών και ακινήτων) και την εξ αποστάσεως παρακολούθηση των περιβαλλοντικών συνθηκών των δυσπρόσιτων μνημείων μέσω ασύρματου δικτύου. Παράλληλα, στο πλαίσιο υιοθέτησης νέων πρακτικών, αξιοποιεί τον εξοπλισμό που έχει προμηθευτεί για την τρισδιάστατη αναπαραγωγή αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς σε εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Διοργανώνει σεμινάρια, εργαστήρια και συνέδρια για τη συντήρηση αρχαιοτήτων και έργων τέχνης, είτε αυτοτελώς είτε σε συνεργασία με άλλους επιστημονικούς φορείς. Τα σεμινάρια εστιάζουν τόσο σε ειδικά θέματα που αφορούν συντηρητές, όσο και σε γενικότερα θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς απευθυνόμενα σε επιστήμονες και τεχνικούς που απασχολούνται στον τομέα αυτό. Δράσεις οργανώνονται και για το ευρύ κοινό, στο πλαίσιο των εορτασμών για την Ευρωπαϊκή Ημέρα Συντήρησης, τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων ή για τις Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Παρουσιάσεις, ξεναγήσεις, διαλέξεις και ανοιχτά εργαστήρια προσκαλούν το κοινό να γνωρίσει το επάγγελμα και το έργο των συντηρητών της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, ως ένα παραγωγικό και δημιουργικό επαγγελματικό και επιστημονικό κύτταρο, προωθεί τη διεπιστημονική συνεργασία στον τομέα της συντήρησης με σκοπό την εις βάθος μελέτη και κατανόηση των ζητημάτων που θέτουν τα μνημεία και την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους για την ανάπτυξη νέων μεθόδων και πρακτικών καθώς και την τήρηση των αρχών που διέπουν τη συντήρηση διεθνώς.